

Rob Brunia, Cor van Wijgerden

Handleiding voor schaaktrainers

Stap 1

Inhoud

Voorwoord.....	4	Les 4: De pion.....	65
De eerste stap	5	Les 5: Verdedigen.....	73
De schaakontwikkeling van het kind	6	Les 6: Schaak	81
Organisatie	9	Les 7: Mat	87
Wie geeft schaakles?.....	11	Les 8: Mat	93
Motivatie.....	11	Les 9: De rokade	102
Het lesgeven.....	12	Les 10: De voordelige ruil	107
- Oriëntatie	15	Les 11: De tweevoudige aanval ..	113
- Relevante voorkennis	15	Les 12: Remise.....	118
- Verwerving.....	16	Les 13: Mat zetten met de dame .	123
• inleiding	16	Les 14: En passant slaan	127
• begrippen	16	Les 15: De notatie	130
• instructie	16	Aanvullende werkboeken.....	135
• samenvatting	19	Plus lessen	
- Verwerking.....	20	Les 1 ⁺ : Materiaal winnen	139
• geheugensteunen.....	20	Les 2 ⁺ : Verdedigen	144
• werkboek.....	20	Les 3 ⁺ : Mat.....	152
• spelvorm	25	Les 4 ⁺ : Bordvisie.....	157
Toetsing.....	34	Les 5 ⁺ : Verdedigen tegen mat.....	165
Diploma.....	34	Les 6 ⁺ : Remise	170
Leiding geven.....	35	Les 7 ⁺ : Mat bedenken.....	174
De Chess Tutor.....	39	Les 8 ⁺ : De vrijpion	178
Aanwijzingen voor het gebruik van de handleiding	41	Opstapje	184
Basis lessen		De ‘schaaklessen’	189
Les 1: Bord en stukken	42	Begrippenlijst.....	202
Les 2: Loop van de stukken	48	De Stappenmethode	208
Les 3: Aanval en slaan	57		

De eerste Stap

In Stap 1 behandelen we alle spelregels van het schaken. Veel aandacht is er daarnaast voor de basisvaardigheden die nodig zijn om het spel te kunnen spelen. Daar trekken we 13 lessen voor uit. Zoveel lessen? Is er een boek van 208 bladzijden nodig om een beginner te leren schaken? Is het niet veel handiger om de kinderen de loop van de stukken en mat uit te leggen en ze dan te laten spelen? Nee, dat is niet de juiste aanpak. Al snel na de introductie van de Stappenmethode in 1987 bleken ‘Stappenkinderen’ na een jaar beduidend beter te kunnen schaken dan zij die voornamelijk speelden. Les (handleiding), oefenen (werkboek) en spelen zijn noodzakelijk. De afgeslankte vorm, alleen het werkboek uitdelen maar geen les, is een betere weg, maar toch verre van optimaal. Schaakopgaven oplossen is nuttig maar zonder instructie blijft het leerzame effect voornamelijk beperkt tot het leren van patronen. Er is veel meer te halen.

Voor degenen die niet overtuigd zijn van de ervaringen een tweede motivering om de Stappenaanpak te rechtvaardigen.

Hoe leren we? Twee onderdelen zijn van groot belang: een langetermijngeheugen en een werkgeheugen, resp. de opslagruimte en de ruimte waar we denken. De wisselwerking tussen beide is van belang. Schaken is het oplossen van problemen, bij elke zet rijst weer de nieuwe uitdaging om een goede zet te bedenken. Goede schakers hebben veel schaakkennis in hun langetermijngeheugen opgeslagen en zij kunnen ook goede zetten spelen zonder te veel nadenken. Zij ontlene deze vaardigheid aan hun enorme ervaring, opgeslagen in de vorm van een mentaal schema. We moeten dan denken aan kennis, patronen (allerlei stellingen), procedures (hoe geef je mat met alleen een dame), vuistregels, (standaard) oplossingen voor typische problemen, noem maar op.

De niet-schaker, jong of oud, heeft nog niets geleerd en zijn langetermijngeheugen is op schaakgebied leeg. Hij is aangewezen op zijn werkgeheugen. Dat is niet alleen beperkt in capaciteit (4 tot 7 elementen) maar ook in tijd (binnen 30 seconden is alles vergeten, of we moeten iets met de informatie doen).

Zonder een fatsoenlijke instructie zal een beginner nooit de juiste zaken leren. Juist die instructie en de verwerking van het geleerde zorgen voor een gestructureerde opslag in het langetermijngeheugen waarop in een partij een beroep gedaan kan worden. Door alleen spelen leer je ook wel, maar naast goede dingen helaas ook verkeerde. Sommige (belangrijke) zaken ontdek je nooit.

Stap voor stap leren we schaken aan. Langzaam maar heel zeker. De elementaire leerstof lijkt wel eenvoudig (voor de gevorderde schaker zeker!) en het ‘lukt’ sommige lesgevers om de eerste Stap in drie maanden door te werken. Dat is

niet de beste aanpak, niet voor kinderen en evenmin voor volwassenen. Alleen al het automatiseren van de loop van de stukken en het kunnen spelen van veilige zetten duurt maanden. Wezenlijke schaaktechnieken als het mat zetten vereisen een langere leertijd. Het is beter om voor de eerste Stap minstens een jaar uit te trekken om de basisvaardigheden goed onder de knie te krijgen (uitzonderingen zijn er altijd). Combineer de lessen met heel veel spelen, ook in de beginfase als nog niet alle regels bekend zijn. De ‘verloren’ tijd wordt later met gemak ingehaald.

De schaakontwikkeling van het kind

Schaken heeft een enorme aantrekkingskracht op kinderen. De schaakstukken fascineren door hun vorm en de bewegingen over het bord. Het is een spel waar je zelf de baas kunt spelen en de consequenties van je daden zijn dan ook geheel voor eigen rekening. Geluk of pech, zoals bij spelletjes als ‘Mens erger je niet’ is er niet. Kortom, kinderen vinden schaken een leuk spel, zelfs ‘cool’.

Slaan

Na het aanleren van de loop van de stukken en het slaan wordt het spelen een feest. Het eerste doel van het spel wordt voor kinderen het slaan van de stukken van de tegenstander. In slagorde worden de geslagen stukken keurig naast elkaar langs de kant van het bord gezet, het liefst aan de eigen kant. Regelmatig wordt de buit geteld. Kinderen tellen ook nog als er in de tussentijd niets geslagen is. Slaan wordt dus voor de kinderen het doel van het spel. Het maakt hun niet zo veel uit of er materiaal verloren gaat. Zelfs als zij het begrip mat kennen en ten dele weten toe te passen, blijven zij zo gefascineerd door het slaan dat dat het eerste is waar zij op uit zijn. Zij kiezen een stuk uit (elk kind heeft zijn eigen voorkeur) en gaan daarmee op jacht. Sneuvelt het stuk dan is het volgende aan de beurt. Komt een van de spelers mat te staan dan is dat vaak bij toeval en het overvalt beide spelers. Het liefst zouden ze doorspelen! “Je staat mat.” wordt gecompenseerd door “Ja, maar ik heb jouw dame.”

Materiaalfase

De periode waarin de kinderen zo met het materiaal bezig zijn is goed herkenbaar. We noemen deze periode: de **materiaalfase**. De kinderen verkennen de stukken en hun werking en van lieverlee worden zij vaardiger met spelen. Ze aarzelen niet meer bij de loop van een stuk. Een totaal overzicht over het bord is er evenwel nog lang niet. Het besef welke stukken in gevaar zijn en wat er veilig geslagen kan worden, ontwikkelt zich veel langzamer. Veel spelletjes en partijen spelen is de natuurlijkste manier om deze ‘bordvisie’ te verbeteren.

Het helpt de kinderen enorm in hun schaakontwikkeling als zij de kans krijgen

2

Loop van de stukken

DOEL VAN DE LES

- aanleren beweging schaakstukken
- aanleren rangorde schaakstukken

RELEVANTE VOORKENNIS

- naamgeving schaakstukken

VERWERVING

Begrippen

loop, zet, zetten (een zet spelen), recht, schuin, vooruit, achteruit, opzij, sprong, spelregel, slaan, partij

Instructie

We behandelen de loop van de stukken in volgorde van moeilijkheid voor de leerlingen.

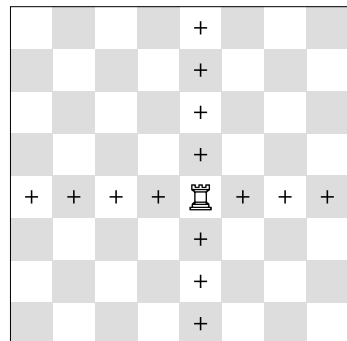
De toren

We beginnen daarom met de toren. Zij moeten in hun eigen spel de toren opzoeken. We zetten de toren op e4 (diagram ♖) en laten zien wat de toren kan. De toren gaat recht, naar voren, naar achter en opzij tot zover als je zelf wilt.

We verplaatsen de toren van e4 naar b4. Wit heeft een torenzet gespeeld. We spelen de toren naar andere velden, naar het midden, de rand en de hoek. We laten alle mogelijkheden zien met verbale ondersteuning.

De leerlingen kunnen op hun eigen bord alleen of met tweetallen de zet van de toren oefenen. In het laatste geval spelen zij met een witte en een zwarte om de beurt een zet. De torens mogen niet op hetzelfde veld komen.

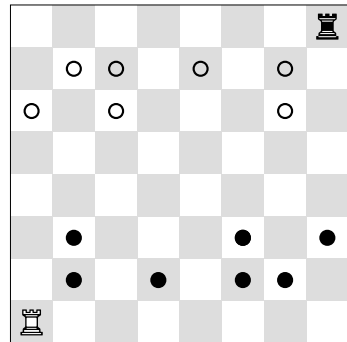
Het tellen van het aantal mogelijke zetten geeft een goede indruk van de waarde van de stukken.

Sla alles

Wie heeft alles als eerst geslagen?

Beter dan gewoon de dichtstbijzijnde stip te gaan slaan, is eerst nadenken. De toren moet eerst naar g1. Na slaan op f3 heeft wit keuze op de vierde zet: slaan op d2 of f3 zijn beide goed. Op blz. 29 staat meer informatie over dit spel.

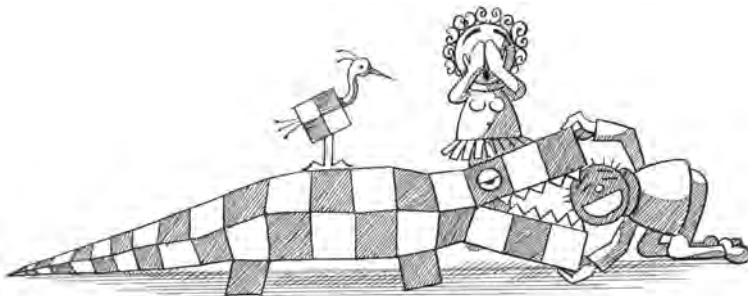

Op de schaakclub komen we zeker niet aan alle spelletjes toe. Hoe nuttig ook, we moeten wel verder. Vraag de leerlingen of ze thuis met hun vriendjes de spelletjes willen spelen. Geen schakende vriendjes in de buurt? Leer je vader of moeder schaken en speel met hen. Op school en thuis zijn er tussen de lessen door veel meer momenten om te spelen.

ANTWOORDEN

□ *Spelregels / Loop van de stukken: A*

- 1) Tb4: b1, b2, b3, b5, b6, b7, b8, a4, c4, d4, e4, f4, g4, h4
- 2) Ld7: a4, b5, c6, e8, c8, e6, f5, g4, h3
- 3) Pe4: c3, c5, d6, f6, g5, g3, f2, d2
- 4) Dg7: a7, b7, c7, d7, e7, f7, h7, g1, g2, g3, g4, g5, g6, g8, f6, e5, d4, c3, b2, a1, h8, f8, h6
- 5) Kb3: a2, a3, a4, b4, c4, c3, c2, b2
- 6) Pg5: e4, e6, f7, h7, h3, f3
- 7) Th8: a8, b8, c8, d8, e8, f8, g8, h1, h2, h3, h4, h5, h6, h7
- 8) De4: a4, b4, c4, d4, f4, g4, h4, e1, e2, e3, e5, e6, e7, e8, d3, c2, b1, d5, c6, b7, a8, f3, g2, h1, f5, g6, h7
- 9) Ke8: d8, d7, e7, f7, f8
- 10) Pa7: b5, c6, c8
- 11) tekening
- 12) Tg2: a2, b2, c2, d2, e2, f2, h2, g1, g3, g4, g5, g6, g7, g8

Aanvullende werkboeken

De ontwikkeling van de Stappenmethode begon in 1985 en in 1987 verschenen de eerste handleiding en de werkbladen voor de eerste Stap. De hoeveelheid oefenstof was voor die tijd nogal ongewoon en er was naast enthousiasme en bijval ook wel twijfel. Moeten de kinderen zoveel opgaven maken? De tijd heeft geleerd dat die vraag een positief antwoord heeft. Sterker nog, de vraag naar ‘meer’ groeide. Dat resulteerde aanvankelijk in twee nieuwe aanvullingen, de werkboeken extra en plus. Min of meer gelijktijdig kwam ook de wens naar oefenstof voor jonge kinderen rond de zes jaar. De Opstapjes verschenen.

Nog niet het gehele trainingsveld is overtuigd van de noodzaak van de aanvullende boeken extra en plus; de Opstapjes daarentegen zijn volledig geaccepteerd.

Enige motivering voor meer werkboeken is misschien op zijn plaats. Bijna alle leerlingen kunnen na het doorlopen van het werkboek van de 1^e stap nog niet goed genoeg schaken. In elke partij geven zij nog stukken weg en ook de stukken die de tegenstander gratis in de aanbieding doet, slaan ze niet altijd. Hun overzicht van het bord, het zien van alle aanvals- en verdedigingsmogelijkheden, is nog ruim onvoldoende. Deze bordvisie moeten we eerst opkrikken anders blijft deze veel langer dan nodig is onder de maat. We moeten geen nieuwe kennis aanleren voordat de kinderen de basisvaardigheden voldoende onder de knie hebben. Ziet een kind niet snel dat een stuk hangt, dan heeft het aanbieden van de dubbele aanval uit Stap 2 te weinig zin wat betreft het spelen van de eigen partijen. Let wel: voor het spelen, de les en de opgaven begrijpen ze wel! Als je in je partij al moet kijken of er een stuk in staat dan zul je zeker niet zien dat er op de volgende zet twee stukken in gevaar zijn!

Een goede manier om de bordvisie bij kinderen te verbeteren is het laten spelen van (aanvankelijk vooral spelletjes) en partijtjes. Het is nuttig om te weten dat elk kind voor elke fase (zie de inleiding ‘De schaakontwikkeling van het kind’) zijn eigen tijd nodig heeft, voor de een betekent dat 300 partijtjes spelen, voor de ander misschien wel 1000 partijtjes. Nu is het oplossen van opgaven natuurlijk ook bordvisie bevorderend. Naast het gewone werkboek van Stap 1 verschijnen er daarom voor hetzelfde niveau meer werkboeken.

Dankzij de aanvullende werkboeken kunnen leerlingen op min of meer hetzelfde niveau meer oefenen en zodoende kunnen zij langer over een stap doen. Het moeilijkheidsniveau loopt wel iets op omdat de uitdaging moet blijven.

Meer oefenmateriaal heeft verschillende voordelen:

- Veel leerlingen gaan na het doorlopen van een stap direct door naar de volgende. De speelsterkte houdt meestal geen gelijke tred, zij passen het geleerde nog onvoldoende in hun partijen toe. De leerlingen zouden eerst meer moeten spelen. Dankzij de aanvullende werkboeken kunnen leerlingen op vrijwel hetzelfde niveau meer oefenen en zodoende kunnen zij langer over een Stap doen. Belangrijk is dat de moeilijkheidsgraad niet al te snel oploopt. Het euvel van (te) snel doorgaan naar de volgende stap kan op deze manier enigszins tegengegaan worden.
- Bij het oplossen van opgaven moeten de leerlingen op een goede manier naar de stelling (leren) kijken. Hoe vaker dat gebeurt, des te groter is de kans dat ze dat in hun partijen ook zullen doen.
- De mogelijkheden om te differentiëren zijn enorm uitgebreid. Dat geldt voor de zwakkeren (extra oefenen op hetzelfde thema) en voor de beteren (meer en moeilijkere opgaven).
- Herhalen. We vergeten als we niet herhalen dus we moeten herhalen om niet te vergeten.

Wanneer kunnen we deze werkboeken inzetten? Een algemeen geldend advies is er daarvoor niet. Het werkboek Stap 1 extra kan al tijdens het werken met het basiswerkboek Stap 1 ingezet worden. Het is aan de trainer om te bepalen of onderdelen van het plusdeel tussendoor aan bod komen. Dat hangt vanzelfsprekend van het niveau van de groep af maar het is goed voor te stellen dat een enkel thema uit het plusdeel tijdens het simultaan uitspelen opduikt. Ook bepaalde oefeningen uit het werkboek kunnen mondjesmaat al vroeg(er) aan bod komen. De routeplanners zijn zeker geschikt.

De trainer die een goed beeld heeft van de hele eerste Stap en weet wat hij doet, kan een en ander combineren.

Stap 1 extra

Het extra werkboek staat vol met louter oefeningen. In de eerste helft van het werkboek staan de opgaven met dezelfde onderwerpen als in de gewone werkboek van Stap 1. Die zijn niet alleen nuttig als extra oefening maar vooral ook als herhaling.

In de tweede helft van het boek staan opgaven van het type: mix. Er is dus geen aanduiding van het thema van de oefening en zij lijken al meer op een echte partij. Het oplossen van dergelijke opgaven is voor een eerste-stapper moeilijk. Nu zijn

de onderwerpen in stap 1 gelukkig beperkt: materiaal winnen, mat in één zetten en verdedigen. Dan is de koek al bijna op. Bij elke opgave moet de leerling een lijstje met drie vragen aflopen:

- » Kan ik materiaal winnen?
- » Kan ik mat zetten?
- » Is er een stuk van me in gevaar?

We moeten bij dit soort opgaven de kinderen in het begin wat meer aanmoedigen om te blijven proberen. De rol van de trainer is van groot belang, deze mixbladen moeten wel op het juiste moment aan bod komen.

De antwoorden staan niet in deze handleiding, wel op de website:
<http://www.stappenmethode.nl>

Stap 1 plus

De gemaakte indeling van de leerstof in de eerste Stap bij het begin van de Stappenmethode voldeed prima maar 15 jaar ervaring leerde dat een enkel essentieel onderdeel niet of onvoldoende aan bod kwam. Dat was een belangrijk motief voor de Plusreeks.

De onderwerpen in het plusdeel zijn heel sterk gericht op het verbeteren van de bordvisie. De stof is grotendeels bekend maar nu is er een extra facet van belang zodat de leerling een keus moet maken uit twee verschillende mogelijkheden. Dit geldt voor de lessen ‘Materiaal winnen’ ‘Verdedigen’ (verdedigen komt ook in 2 andere lessen aan bod) en ‘Bordvisie’. De routeplanners zijn heel leerzaam en gelukkig ook een groot succes bij de kinderen.

Het ruimte-aspect, nog steeds lastig op dit niveau, vinden we terug in de lessen over mat en remise. Beide begrippen verdiepen we nog enigszins en we geven andersoortige oefeningen. Bij een moeilijk begrip, en dat is mat zeker, helpt veelzijdig oefenen. In Stap 1 plus moet de leerling echt denken anders lukt het niet. Hij moet er voor gaan zitten.

We behandelen alle onderwerpen in 8 pluslessen. Sommige kunnen kort zijn. Zaak is dat de leerlingen op de juiste manier de opgaven moeten kunnen maken. Helemaal geen instructie is niet aan te bevelen.

In het werkboek Stap 1 plus is aandacht voor:

- nieuwe onderwerpen
 - » routeplanners

- » verdedigen tegen mat
- » de vrijpion
- het verdiepen van belangrijke onderwerpen
 - » materiaal winnen
 - » mat
 - » remise
- oefeningen om de vaardigheid te verhogen (m.n. de bordvisie)

Voor het plusdeel zijn ook (proef)examens en een diploma beschikbaar.

Opstapje 1 en 2

In de jaren tachtig van de vorige eeuw schaakten jonge kinderen nauwelijks. De vraag naar aangepast materiaal voor jonge kinderen groeide in de jaren negentig met het jaar. Geen wonder want er was een sterke trend dat kinderen op steeds jongere leeftijd leerden schaken.

In theorie is dat voor de jeugdclubs nog steeds een aantrekkelijke ontwikkeling. Kinderen blijven langer lid (het gros van de kinderen haakt immers pas af bij de overgang naar de middelbare school) en zij leren beter schaken. Dat feit alleen al verhoogt de kans op een blijvend lidmaatschap. Helaas is de praktijk wat minder rooskleurig. Het lukt lang nog niet altijd de jonge groep ook te behouden. Veelal door gebrek aan mankracht ‘trainen’ de kinderen mee met de oudere jeugd. Dat gaat vroeg of laat mis. Het jonge kind heeft het niet meer naar zijn zin en haakt af. Gelukkig gaat het anno 2014 wel beter.

Om de trend te volgen en aan de vraag uit de praktijk tegemoet te komen, zijn in 2003 speciale werkboeken voor de jongere kinderen (niveau 1^e stap) verschenen. Gezien de gestaag stijgende vraag voldoen de ‘Opstapjes’ prima.

Stap 1 plus

Op de volgende pagina beginnen de lessen voor het plusdeel.

Opstapje 1 en 2

Vanaf blz. 184 staan richtlijnen voor de het gebruik van de Opstapjes. De ‘schaaklessen’ voor die werkboeken starten op bladzijde 189.

DOEL VAN DE LES

- vaardigheid in het mat zetten verhogen

RELEVANTE VOORKENNIS

- mat in één
- matbeelden

VERWERVING**Instructie**

Waar kan de koning nog naar toe? Welk stuk is bewaker, jager of helper? Deze vragen helpen in het begin van het leren mat zetten. Nu werkt deze aanpak niet bij alle mat-in-één-opgaven.

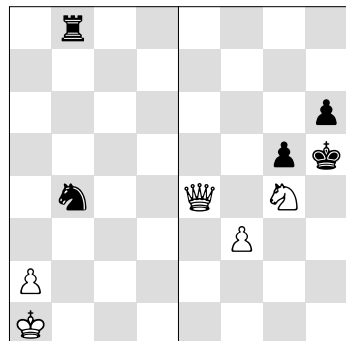
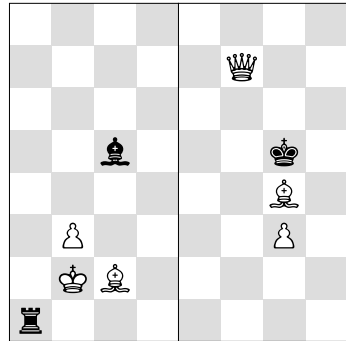
Röntgendedkking

We beginnen met stellingen waarin de bewaker ongedekt staat. Links in het diagram (⇒) is de toren op a1 in gevaar en de meeste kinderen zullen in hun partijtjes zonder nadenken met de toren spelen. Zwart heeft in **1. ... Lc5-d4#** een betere zet. De loper dekt zijn toren dwars door de witte koning heen. In een partij zal een kind de toren willen slaan en pas dan ontdekken dat de koning nog steeds schaak staat!

Deze röntgendedkking blijft lastig te zien. Rechts zet wit mat met **1. Df7-g7#**.

Indirecte bewaker

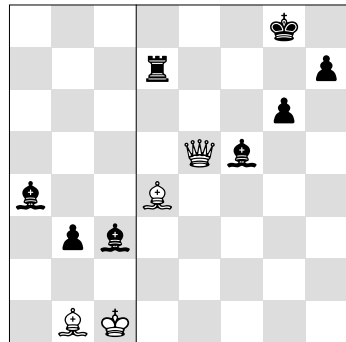
In het diagram (⇓) krijgen we te maken met een indirecte bewaker. De toren op b8 zal de b-lijn bewaken als het zwarte paard speelt. Dat is voor een eerste-stapper niet direct gesneden koek. Zwart kan mat zetten met **1. ... Pb4-c2#**. Rechts speelt wit **1. Pg4-f6#**. Het vluchtveld h4 is opens niet meer beschikbaar.

Trainers van stap 2 en hoger zullen in dit type mat de aftrekaanval herkennen. Inderdaad zien we een batterij waarbij het kopstuk mat geeft en het staartstuk een vluchtveld voor zijn rekening neemt. Op dit moment vallen we de leerlingen nog niet lastig met deze terminologie.

In het diagram (↑) staan nog twee soortgelijke voorbeelden. Links zet zwart mat met de zet **1. ... b3-b2#**. De loper op a4 neemt de controle van veld c2 over van de pion en ontnemt de witte koning het vluchtveld d1. Kinderen zijn nog niet gewend dat een zet zoveel verschillende consequenties kan hebben.

Rechts is de dame niet nodig om g7 en h8 te bewaken. Die taak neemt de loper over na **1. De5-e8#**.

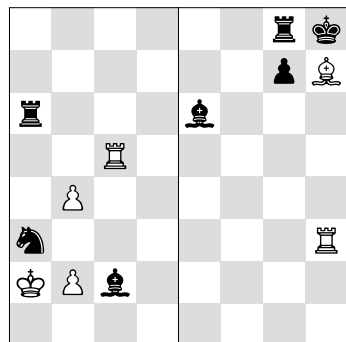
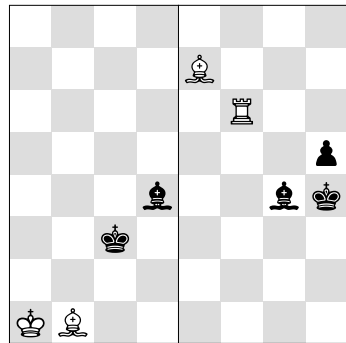
Aftrekschaak

Na deze voorbeelden is de stap naar mat in één door een aftrekschaak logisch. We kunnen de term aftrekschaak gewoon noemen. Het is een eenvoudig begrip. Niet het stuk dat speelt maar een ander stuk geeft schaak. Twee eenvoudige voorbeelden staan in het diagram (⇒). Links zet zwart mat met **1. ... Kc3-b3#**. De koning neemt veld a2 voor zijn rekening en de loper geeft schaak.

Rechts heeft de zwarte koning liefst drie vluchtvelden tot zijn beschikking. Niet voldoende want na **1. Tf6-f3#** staat zwart mat.

Het aftrekschaak kan op dit niveau in partijtjes een sterk wapen zijn. Het kind aan de andere kant van het bord let er in het geheel niet op.

Lastiger zijn de voorbeelden in het diagram (↓). Het aftrekschaak ontnemt nu niet vluchtvelden aan de vijandelijke koning maar voorkomt een mogelijke verdediging. Links speelt zwart **1. ... Pa3-b5#** om het tussenplaatsen met de toren onmogelijk te maken. Rechts kan zwart na **1. Lh7-f5#** de witte toren niet meer slaan.

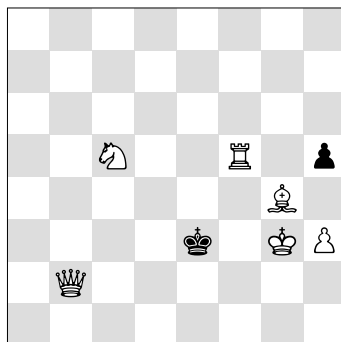
Hoeveel keer mat in één?

In het werkboek staan twee bladzijden met andersoortige opgaves. Er is meer dan één goed antwoord.

In het diagram (♠) staat een voorbeeld. Wit kan mat in één geven. De kunst is om alle zetten te vinden die tot mat in één leiden.

Het zijn er vier:

1. Db2-f2#, 1. Db2-c3#, 1. Tf5-f3#, 1. Tf5-e5#.

VERWERKING

Geheugensteun

◇ *Mat*

Werkboek

Mat / Mat in één (vind er zoveel mogelijk): A

Mat / Mat in één (vind er zoveel mogelijk): B

Uitleg: Hoeveel zetten tot mat in één leiden staat onder het diagram? Het aardigst is natuurlijk om alle mogelijkheden te laten vinden al kunnen we met minder ook tevreden zijn.

Fout: Een leerling vindt niet alle mogelijkheden.

Hulp: Niet echt 'fout' maar er zijn leerlingen die perfectionistisch genoeg zijn om door te zetten. We kunnen een hint geven: "Met de dame kun je nog een keer mat in één geven."

Mat / Mat in één: A

Mat / Mat in één: B

Uitleg: De vijandelijke koning heeft nog relatief veel vluchtvelden. Het stuk dat mat geeft, maakt de weg vrij voor een ander stuk dat de vluchtvelden bewaakt. Net als veel van dergelijke oefeningen: de eerste stellingen kosten wat moeite, daarna loopt het oplossen vrij vlotjes.

Fout: Het antwoord is fout.

Hulp: Laat het stuk dat mat geeft van een ander veld komen. Het stuk dat indirect de vluchtvelden bewaakt is dan een directe bewaker. Voor een aantal stellingen is deze hulp niet adequaat (het bord is te klein – bijv. blad A, stelling 2 – of er is dan een ander mat mogelijk – bijv. blad B, stelling 9).

□ *Mat / Mat in één: C*

Uitleg: De jager is in de uitgangsstelling ook bewaker. Achter de jager staat een stuk met dezelfde loop. Dat is in het kort de strekking van alle opgaven. Zodra de leerling de betekenis van het achterste stuk door heeft, zijn er geen problemen meer.

Fout: De stelling lukt niet.

Hulp: Laat het stuk dat mat geeft van een ander veld komen.

□ *Mat / Mat in één door aftrekschaak: A*

Uitleg: De indirecte aanval op de koning moet een directe aanval (schaak) worden. Het stuk dat gespeeld wordt, moet wel iets nuttigs doen: een bewaker blijven dekken, vluchtvelden van de koning afnemen, een mogelijke verdediging voorkomen.

Fout: Het is geen mat.

Hulp: Welke zet kan de tegenstander nog spelen? Wat doe je daartegen?

ANTWOORDEN

□ *Mat / Mat in één (vind er zoveel mogelijk): A*

1) 3x: 1. Dd6-d2# ; 1. Dd6-c5# ;
1. Dd6-b6#	7) 4x: 1. f7-f8T# ; 1. Dg6-g8# ;
1. Dg6-h6# ; 1. f7-f8D#
2) 2x: 1. Df3-e4# ; 1. Df3-f7#	8) 3x: 1. ... g5-g4# ; 1. ... Pd3-f2# ;
1. ... Df4xh4#
3) 4x: 1. Df6-g7# ; 1. Df6-h8# ; 1.
Df6-f7# ; 1. Df6-g6#	9) 3x: 1. De7-g7# ; 1. De7-f8# ;
1. De7-e8#
4) 3x: 1. Df7xh5# ; 1. Le3xg5# ;
1. Th1xh5#	10) 3x: 1. d2-d4# ; 1. g2-g3# ;
1. De2-e4# (1. d2-d3+? Lc5-e3)
5) 3x: 1. ... Ph2-f3# ; 1. ... Dh3-g2# ;
1. ... Ph2xf1#	11) tekening
6) 3x: 1. Tf7-g7# ; 1. Df6-h8# ;
1. Df6-g7#	12) tekening

□ *Mat / Mat in één (vind er zoveel mogelijk): B*

1) 3x: 1. Tf1-f3# ; 1. Pc3-e2# ;
1. Dh6-g5#	1. Db4-c3#
2) 3x: 1. Pc3-a4# ; 1. Pc3-d5# ;
1. Dc4-b5#	5) 4x: 1. Pa4-b6# ; 1. Dd6-b8# ; 1.
Dd6-d7# ; 1. Dd6-e6#
3) 3x: 1. ... Dh3-g2# ; 1. ... Dh3-f1# ;
1. ... Th1-f1#	6) 3x: 1. Le6-d5# ; 1. Pb1-d2# ;
1. f2-f3#
4) 3x: 1. Db4-c5# ; 1. Pf3-e5# ;	7) 4x: 1. ... Dd2-h6# ; 1. ... Dd2-f4# ;
1. ... Dd2-d8# ; 1. ... g6-g5+

Opstapje

De werkboeken Opstapje 1 en 2 zijn in eerste instantie bestemd voor kinderen van 6 tot 9 jaar. Voor deze groep heeft het werken met het werkboek Stap 1 duidelijk nadelen. Met wat goede wil en begeleiding gaat het wel maar het is verre van ideaal. Nu is de oefenstof van Stap 1 verdeeld over twee werkboeken.

Welke aanpassingen zijn er ten opzichte van het werkboek Stap 1?

- De diagrammen zijn groter.
Voor jonge kinderen verhogen grotere stukken de herkenbaarheid. Daarnaast is er meer ruimte om te 'schrijven'. De fijne motoriek op deze leeftijd is nog niet van dien aard dat kruisjes en plusjes in de kleine diagrammen feilloos op de goede plaats zouden komen. De consequentie is dat er maar 6 diagrammen per bladzijde zijn en dat heeft het extra kleine voordeel dat de hoeveelheid werk te overzien is. Overigens is er niets tegen om slechts een deel van de opgaven te laten maken.
- In de Opstapjes staat vrijwel geen tekst.
Kinderen van 6 kunnen vaak al wel lezen, maar begrijpend lezen is er nog niet bij. Er zijn dus geen geheugensteunen.
- De opgaven zijn eenvoudiger.
In de stellingen in de opgaven staan minder stukken. Voor jonge kinderen zijn volle stellingen lastig.
- De opgaven zijn ten dele anders.
Sommige basisvaardigheden zijn nog onvoldoende ontwikkeld. Om beter op de tegenstander te leren letten zijn er oefeningen in de trant van: 'Kies de veilige weg'.
- Sommige onderwerpen zijn opgesplitst.
De stappen in de stof zijn met opgesplitste onderwerpen minder groot.
- De volgorde van de lessen is aangepast.
De les 'De rokade' is tussen de twee lessen over mat geplaatst. Het kan geen kwaad de kinderen wat langer met een type mat bezig te laten zijn. De les 'De tweevoudige aanval' komt pas later aan bod en we behandelen dan alleen nog maar de makkelijkste vormen.

De Stappenmethode

Van de Stappenmethode zijn de volgende boeken verkrijgbaar:

HANDLEIDINGEN

Handleiding voor schaaktrainers

Stap 1, Stap 2, Stap 3, Stap 4, Stap 5

WERKBOEKEN

Basis werkboeken

Opstapje 1, Opstapje 2, Stap 1, Stap 2, Stap 3, Stap 4, Stap 5, Stap 6

Extra werkboeken

Stap 1 extra, Stap 2 extra, Stap 3 extra, Stap 4 extra, Stap 5 extra, Stap 6 extra

Plus werkboeken

Stap 1 plus, Stap 2 plus, Stap 3 plus, Stap 4 plus, Stap 5 plus

Vooruitdenken werkboeken

Stap 2 vooruitdenken, Stap 3 vooruitdenken

Mix werkboeken

Stap 1 mix, Stap 2 mix, Stap 3 mix, Stap 4 mix, Stap 5 mix

ZELFSTUDIEBOEK

Instructieboek

Stap 6

Raadpleeg voor meer informatie, nieuwe uitgaven, prijzen en wijze van bestellen de website: www.stappenmethode.nl

Software (begin 2018 alleen Windows)

De Stappenmethode is ook op cd of als downloadversie verkrijgbaar.

Chess Tutor Stap 1, Stap 2 en Stap 3

Demo: www.chesstutor.eu

